

Het ATHENA-project

Een interdisciplinaire benadering van onderzoek naar
historische mens-natuur relaties

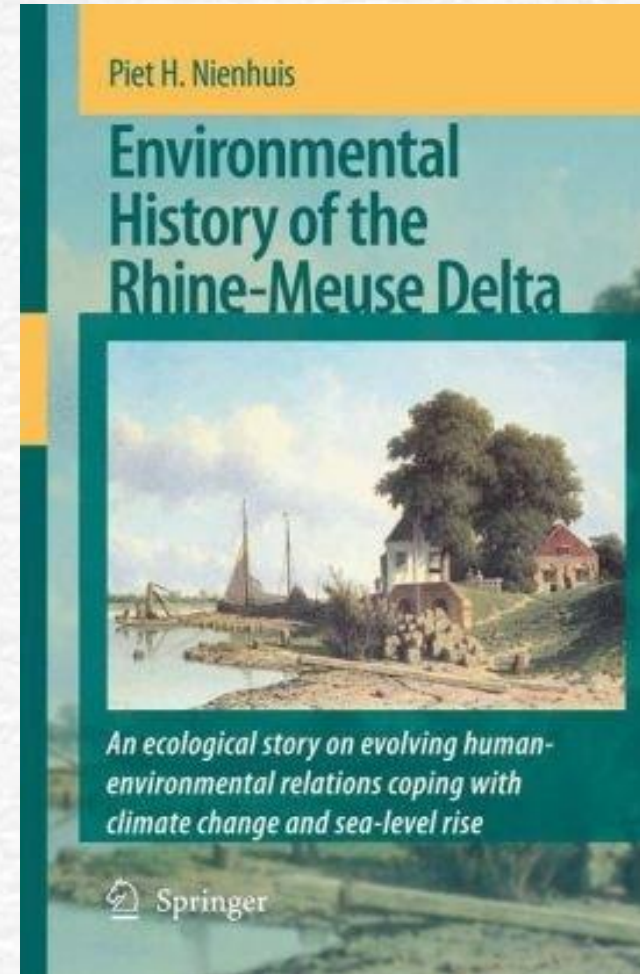
Rob Lenders, Department of Environmental Science, RU

Wat vooraf ging

Rob Lenders Environmental rehabilitation of the river landscape in the Netherlands *A blend of five dimensions*

Ecologisch veld- en laboratoriumonderzoek

- 3 maanden – life time career

Ecologische processen

- Diverse temporele schaalniveaus
- Van milliseconden tot millennia

Retrospectief onderzoek

- Paleo-ecologie
- Multidisciplinair maar natuurwetenschappelijk
- Nauwelijks gebruik van bronnen uit de geesteswetenschappen
- Historische ecologie

Ecologisch herstel

- Herstel naar wat?? Referentie?
- "Shifting baseline syndrome" (Pauly, 1995)
- Papworth *et al.* (2009):
"Generational amnesia" / "How humans consistently misperceive nature"
- Bestaat er een "ultimate ecological baseline"?

Praktische en ethische vragen

- Hoe om te gaan met natuurlijke veranderingen? Hoe kunnen natuurlijke en cultureel geïnduceerde veranderingen onderscheiden worden? Co-evolutie?
- Hoe om te gaan met culturele verworvenheden? Zijn alle cultureel geïnduceerde veranderingen ecologisch negatief? Is er één valide visie op natuur?

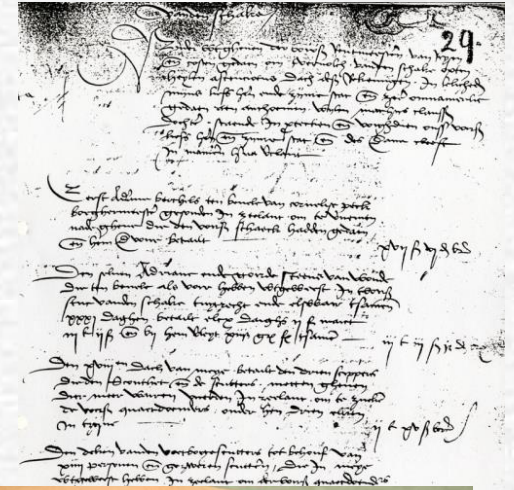
Bidirectionele relaties

Ecosysteem → Sociaal-cultureel systeem

- Welke mogelijkheden bood de omgeving voor menselijke ontplooiing?
- Laten menselijk denken en handelen zich verklaren door veranderingen in natuurlijke omstandigheden?
- In welke mate heeft de natuurlijke omgeving invloed gehad op de perceptie van diezelfde omgeving door de mens?

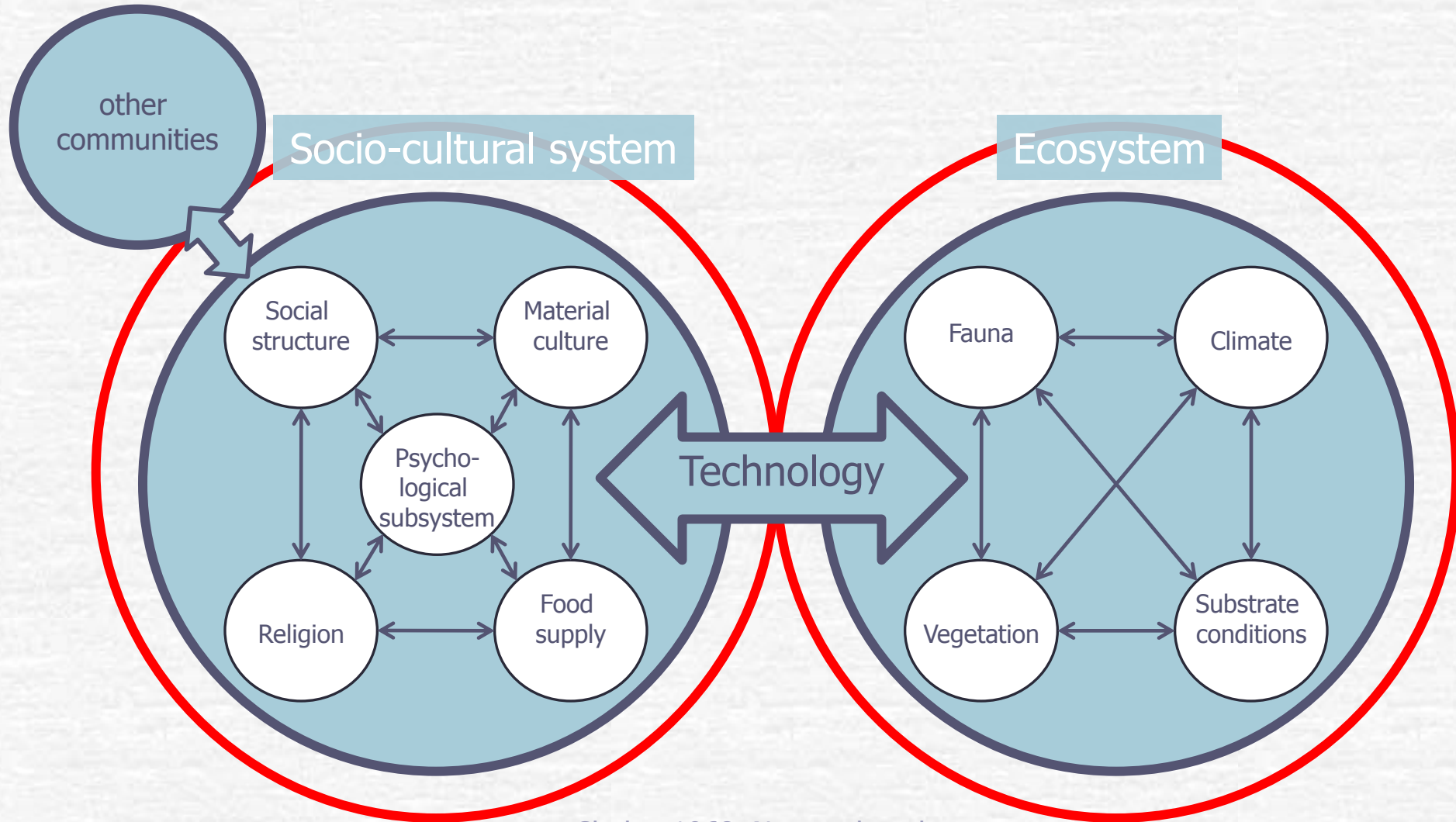
Sociaal-cultureel systeem → Ecosysteem

- Op welke wijze heeft menselijk denken en handelen het (natuurlijke) landschap beïnvloed of gevormd?
- Welke invloed hebben technologische, maatschappelijke en economische ontwikkelingen gehad op natuur?

Conceptueel framework

Clarke, 1968. New archaeology

☞ Socio-cultureel – ecologische relaties zijn complex

- Multi- of interdisciplinaire benadering
- Breed scala aan bronnen
  - Historisch (van *De Bello Gallico* tot historische kranten)
  - Archeobotanisch en Zooarcheologisch
  - Natuurhistorisch (incl. museumcollecties)

Maar ook...

- Taalkundig
  - Pictoraal (schilderijen, gravures)
  - Oraal
  - Etc. etc.
- Veel gedigitaliseerd: Nederlab, Bone-Info, RADAR, NDFF, maar...
  - Veel ook niet, of slecht afgestemd, of niet vrij toegankelijk...

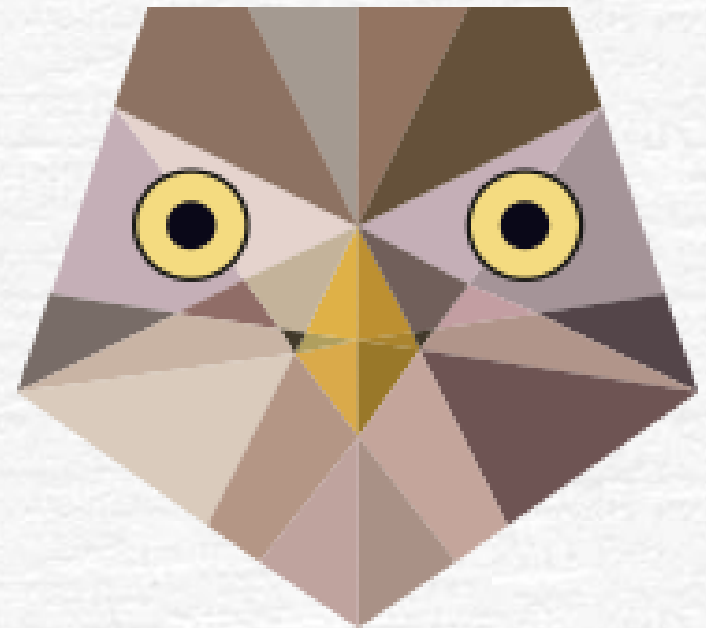
☞ ATHENA

ATHENA: Access Tool for Historical ecology and Environmental Archaeology

CLARIAH:

- Vijf universiteiten (VU, UU, RUN, WUR, RUG)
- RCE (Rijksdienst v/h Cultureel Erfgoed)
- NDFF/PGOs
Nationale Databank Flora en Fauna /
Particuliere Gegevensbeherende Organisaties:
FLORON, SOVON, RAVON, Zoogdiervereniging)
- DANS (Data Archiving & Network Services)
- Alterra
- Meertens Instituut
- ....

Het programma voor vandaag

- Jan de Rijk (VU): Bronnen over de trapgans en kraanvogel. Wanneer en waarom verdwenen de grote trap en kraanvogel als broedvogel uit Nederland?
- Inge van der Jagt (RCE): Dieren in het vroegmiddeleeuwse grafritueel
- Rob Lenders (RUN): De mythe van het wilde paard in het historische landschap van Europa

PAUZE

- Jan Luiten van Zanden (UU): Is er nog hoop voor de natuur? Mentaliteit en landgebruik op de lange termijn
- Franck Meijboom (UU): Autonome mensen in een autonome natuur? Over botsende waarden in natuurbeheer
- Joop Schaminee (WUR/RUN): Geboeid door het verleden
- Thomas van Goethem (UU/RUN): ATHENA voorgesteld

BORREL